

Vecuma pensijas ārvalstniekiem: pilsonības nozīmīgums un starptautisko tiesību aktu ietekme 3/34/24

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmelevska

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Tatjana Klimoviča

Latvijas tiesību akti nosaka atšķirīgus principus darba un tam pielīdzināto periodu ieskaitīšanai apdrošināšanas stāžā Latvijas pilsoņiem un ārvalstniekiem, tostarp Eiropas Savienības (ES) pilsoņiem, kas saņem valsts vecuma pensiju. Šāds regulējums ir izraisījis strīdus starp pensiju sanēmējiem un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru (VSAA), kā arī tiesu praksi, kas balstās uz Latvijas Republikas Satversmes, ES tiesību aktu un starptautisko līgumu interpretāciju.

Viens no šādiem strīdiem tika izskatīts Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamentā 2024. gada 9. jūlijā. Lietuvas pilsonis, kurš pastāvīgi dzīvo Latvijā, lūdza pārrēķināt viņa Latvijas valsts vecuma pensiju, iekļaujot apdrošināšanas stāžā periodus, kurus viņš bija:

- nostrādājis Krievijas teritorijā;
- pavadījis obligātajā militārajā dienestā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) Bruņotajos spēkos.

Pieteicējs apgalvoja, ka VSAA ir pārkāpusi ES tiesību aktus, kas aizliedz diskrimināciju pilsonības dēļ un garantē darba ķēmēju brīvu pārvietošanos un vienlīdzīgu sociālo nodrošinājumu ES teritorijā.

Senāts noraidīja pieteicēja kasācijas sūdzību, atzīstot, ka VSAA ir pareizi piemērojusi likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1. punktu, kurš nosaka, ka ārvalstniekiem apdrošināšanas stāžam ir pielīdzināts:

- Latvijas teritorijā uzkrātais darba un tam pielīdzinātais periods;
- bijušās PSRS teritorijā uzkrātie darbam pielīdzināmie periodi - mācību laiks un politisko represiju laiks, kas veido ārpus Latvijas uzkrāto periodu.

Senāts atzina, ka šāds regulējums ir objektīvi pamatots un samērīgs, jo atspoguļo Latvijas konstitucionālo identitāti, kura balstās uz valsts nepārtrauktības principu, un valsts ekonomiskās sistēmas aizsardzību, ķemot vērā vēsturiskos, ekonomiskos un demogrāfiskos apstākļus, kādos tika izveidota pensiju sistēma pēc neatkarības atjaunošanas. Senāts norādīja, ka šāds regulējums neierobežo brīvību veikt uzņēmējdarbību un darba ķēmēju pārvietošanās brīvību, jo:

1. tas nerada pieteicējam neizdevīgāku situāciju, salīdzinot ar tiem darba ķēmējiem, kuri visas savas darbības veic Latvijā;
2. tas neskar pieteicēja tiesības saņemt Latvijas vecuma pensiju un tādus pabalstus, kuru pamatā veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Senāts noraidīja pieteicēja argumentus par starptautisko līgumu piemērošanu, konstatējot, ka Latvijas un Krievijas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā neattiecas uz trešo valstu pilsoņiem, tostarp bijušajiem PSRS pilsoņiem, bet tikai uz Latvijas nepilsoņiem un Krievijas pilsoņiem, savukārt Latvijas un

Lietuvas līgums par bijušajā PSRS uzkrāto apdrošināšanas periodu ieskaitīšanu neizmaina likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 1. punktā noteikto personu loku, kam piešķir pensijas. Senāts atzina, ka pieteicējam ir tiesības vērsties Lietuvas kompetentajā iestādē ar iesniegumu, lai bijušajā PSRS uzkrātie periodi, kuri nav ņemti vērā, aprēķinot Latvijas valsts vecuma pensiju, tiktu ieskaitīti apdrošināšanas stāžā Lietuvas piešķirtās pensijas aprēķinā, ja Lietuvas normatīvie akti paredz šādu periodu ieskaitīšanu savas valsts pilsoņu apdrošināšanas stāžā.

Tādējādi Senāts secināja, ka apgabaltiesa ir pareizi izvērtējusi lietas apstākļus un piemērojusi attiecīgos tiesību aktus, ievērojot Latvijas Republikas Satversmes, ES tiesību aktu un starptautisko līgumu prasības. Senāts arī norādīja, ka uz izskatāmo lietu attiecināmās ES tiesību normas ir skaidras un nav jāvēršas Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālu jautājumu.